گفتوگو لەگەل منصور حكمت سەبارەت بە شیعاری فیدرالیزم

فیدرالیزم شیعاریكی كونەپەرستانەیە

ئەنتەرناسیونال: لە بەیاننامەكەدا هاتووە كە هینانە مەیدانی شیعاری فیدرالیزم لەلایەن هەندیك لە حزبەكانەوە هەرگیز رەنگدانەوەی بوونی وەها خواستیك نییە لەنیو خەلكدا. كەوایە دەركردنی ئەم بەیاننامەیە چ زەرورەتیكی هەبوو؟

منصور حكمت: نەتەنها شیعاری فیدرالیزم جیگایەكی نییە لە زەمینو ژیانی خەلكدا، بەلكو ناسنامەی قەومی و قەوم چیتیش بەشیوەیەكی گشتی، لەنیو ملیونەها خەلكی دانیشتووی ئیراندا هیچ جیگایەكی لە ئیعرابدا نییە. بەلام بەداخەوە ئەمە كافی نییە بو پاراستنی خەلكی لەو كارەسات و مەئساتانەی كە قەومپەرستی و قەوم پەرستان دەتوانن بیهیننە ئاراوە. سەیری دنیای دەوروبەری خوتان بكەنو چاویك بە رووداوەكانی ئەم دوو سی دەیەیەی دواییدا بگیرن. حكومەتی شەرعو دەولەتی ئاخوندیی چ زەمینەیەكی لە ئیرانی سەدەی بیستەمدا هەبوو؟ دیارە هیچ. ئەم خەلكە هەر ئەوانە بوون كە هەشتا سال بەرلەئیستا روژیكیان بەسەر مەشروعە چییەكاندا هینا كە دەیزانین. ئاخوند تویژیكی مشەخوری بیئابروو جیگای گالتەجاریی خەلك بوو لە شارو لە دیدا. كچانی دوو نەوە بەرلە ئیمە بی سەرپوش ئەچوونە قوتابخانە. موسیقاو سینەما بەشیكی جیانەكراوەی ژیانی خەلكی بوون. لەگەل هەموو ئەمانەدا، ئەمرو لەم كومەلگایەدا جنونیئیلاهیو جەهالەتی دینییو جانەوەرانی ئیسلامیی حوكم دەكەن. یوگسلافیا، كومەلگایەكی مودیرنی سەنعەتیو بەهەموو ستانداردەكانی ئەمرو كومەلگایەكی شارستانی بوو. یوگسلافەكان باسی ئەوە ئەكەن كە چون بەر لەم رووداوانە ئینتمای قەومیو میللی خویان هەر لەبیر نەبوو. نەیان ئەتوانی تەسەوری ئەم وەزعە بكەن. هەتا ئیستاش باوەر ناكەنو نازانن بوچی ئەمە رووی دا .

ئەوەی كە قەومیەتو قەوم پەرستی لەكومەلگای ئیراندا ریشەو زەمینەیەكی بەهیزی نییەو ئەوەی كە خواستی فیدرالیزم جیگایەكی لەنیو خەلكیدا نییە، بەو مانایەیە كە رەوەندو رەوتو بزووتنەوە سەركییەكان لە كومەلگادا بەم ئاراستەیەدا نارون. بەلام پرسیار ئەوەیە كە كومەلگا چەندە لەبەرامبەر جموجولە قەوم پەرستانەكاندا پاریزراوەو لەپیشدا چەندە ئامادەیی بەرگری لەخوكردنی هەیە لەبەرامبەر هیرشی داهاتووی ئەم پاشەوپاشگەرانەوەیەو كونەپەرستییە قەومییەدا. هەروەك نادری بەكتاش دەلیت ناسیونالیزمو قەوم پەرستی وەكو ئەو فایروسانە وان كە لەحالەتی مەتبووندا دریژە بەژیانی خویان دەدەنو لەهەلومەرجیكی تایبەتدا چالاك دەبنەوەو تەنانەت هەندی جار دەبنە مایەی پەتایەك. ناسیونالیزمو قەوم پەرستی لەكومەلگای ئەمروی ئیراندا نەخوشییەكی سیاسي- فەرهەنگیی باو نییە. بەلام نە ریشەكیش كراوەو نە كومەلگا لەدژی ئەمە تەلقیح كراوە .بوونی هەر ئەم فیدرالیستو دەستە دواكەوتووانەی كە هەر ئیستاو لەوپەری بیشەرمیو گەوجیتیدا دەستیان كردووە بە دەركردنی ناسنامە قەومییەكان بو خەلكی ئیران، شایەتی ئەوەیە كە ئەم فایروسە ریشەكیش نەكراوە وە دەتوانی، بەتایبەت لە هەلومەرجیكی پر لەئالوگورو گورانكاریی سیاسیدا، ببیتە مایەی گەلیك موسیبەت. دەركردنی ئەم بەیاننامەیە بو دروستكردنی ئامادەییو بەرگرییە لەكومەلگادا. هەروەها دەركردنی ئەم بەیاننامەیە راگەیاندنی راستو رەوانی ئەو واقعییەتەیە بەناسیونالیستو قەوم پەرستانو میللەتگەراو روشنبیرە گەوجەكاني دەوروبەریان كە كومونیزمی كریكاری لیبراوانە لەبەرامبەر ئەم پاشەوپاش گەرانەوەیەدا رادەوەستیو ئەم جەماعەتانەو ئەم ئارەزووە دژی ئینسانیو دژی كریكارییانە لەنیو خەلكیدا رسوا دەكات. ناكری بیست سال خەلك بە دین ئەسیر بكەنو بكوتنو دواتریش بیست سالی تر بە قەومیەتو میللەت. ئیمە ریگا نادەین .

ئەنتەرناسیونال: بەیاننامەكە سەهەلدانی شیعاری فیدرالیزم راستەوخو گری دەدات بە مەسەلەی كوردەوە . ئەمە پیویستە تیشكیكی زیاتری بخریتە سەر .

منصور حكمت: هەروەك باسم كرد ناونانی میللی و قەومی لە خەلك، چ جای بگات بە كیشمەكیشە میللیو قەومییەكان لەنیوان بەشە جیاجیاكانی كومەلگادا دیاردەیەكی لەمیژینەو باوو هەمەگیر نییە لە ولاتدا. ئاشكرایە كە

لەفولكلوری دواكەوتووی قەومەكاندا (هەر قەومیك)، خوپەسەندیی قەومیو شوفینیزمو سل كردنەوە لە بیگانەو تاد هەیە .لە هەموو ولاتاندا، تەنانەت لەنیو یەكپارچەترین "میللەتان"یشدا ئەمە هەیە، وە ئاشكرایە كە تا وەختیك سەرمایەو سەرمایەداری هەبیت ئەم جورە تەفرەقە خستنە نیوان خەلكییەش هەر دەمینیتەوە. ئیرانیش لەمە بەدەر نییە. بەلام هەر چاودیریك كە مەبەستیكی ترو نەخشەكاریكی شاراوەی تری نەبیت، دان بەوەدا دەنیت كە كومەلگای ئیران كومەلگایەك نییە كە وەها لەنیو چنگالی كیشمەكیشو تەحەممول نەكردنی قەومیو میللیدا گیرودە بووبیت كە چاوەریی ئەوە بیت حەكیمیك بە نوشداوەریی فیدرالیزمەوە فریای بكەویت .

كاتیك وورد دەبیتەوە دەبینی كە پەیدا بوونی سەرو كەللەی ئەم مەقولەیە لەم دەورەیەی دواییدا پەیوەستە بە مەسەلەی كوردو ساتو سەوداو گفتوگوكانی حزبی دیموكراتەوە لەگەل ئوپوزسیونی میللیدا كە بەقسەی دیموكراتەكان بریارە لە سبەینیدا دەولەتی مەركەزی لە ئیران بەدەستەوە بگرن. هەموو مەسەلەی حزبی دیموكرات ئەوەیە كە ناوو ناتورەی جیاخوازی نەخەنە پالی، بەتایبەت كە درندەیی ناسیونالیستە مەزنخوازە ئیرانییەكانو ئەو تاوانانە دەناسی كە ئامادەن لەژیر ئالای بەرگری كردن لە" یەكپارچەیی خاك"دا وەریی بخەن. بیگومان خودی حزبی دیموكرات لە ریزی پیشەوەی" ئیرانچیتی"و بەرگری كردن لە "یەكپارچەیی خاك"دا راوەستاوە. وەختیك عفت داداشپور لە بلاوكراوەی "نیمروز"دا رای سكرتیری گشتیی حزبی دیموكرات، مەلا عبداللە حسنزادە، ئەپرسیت لەسەر هەلویستی حزبی كومونیستی كریكاریی ئیران) بەرەسمییەت ناسینی مافی جیابووونەوەی كوردستان، گەرانەوە بو رای خودی خەلكی لە ریفراندومیكدا لەسەر جیابوونەوە یان مانەوە وەكو هاوولاتیانی خاوەن مافی یەكسان لەچوارچیوەی ئیراندا)، جەنابی حەسەنزادە هەلئەچیو دەلـي: "نەخیر ئیمە جودایی خواز نین" وە بو ئاسودەكردنی خەیالی دەولەتی مەركەزی ئایندە سنووربەندییەكی ئاگردار لەگەل ئیمەدا دەكات. حزبی دیموكرات ئوتونومی دەویتو بەو ئەنجامە گەیشتووە كە بە گشتگیركردنی خواستەكەی خوی بەسەر هەموو ولاتدا، بە بەدەستەوە دانی فورمولیك كە تیایدا ناسیونالیزمی كورد لەبەرامبەر دەولەتیكی ناسیونالیستی مەركەزیدا بەتاك نەكەویتەوە، باشتر بەم ئامانجە دەگات. فورمولـی فیدرالیزم ئەو كومەكە بەحزبی دیموكرات دەكات كە ئوتونومی بویت بیئەوەی كە كوردستان وەكو حالەتیكی استپنائی سەیر بكریت. فیدرالیزم واتە ئوتونومی بدەن "بە هەموو ئەو میللەتانەی كە ئیران پیكدەهینن"، لەوانەش میللەتی كورد بەرابەرایەتی حزبی دیموكرات. جا ئەگەر باقی خەلكی ئیران، وە لەناویاندا بەشیكی فراوان لە خودی كوردستان ئیلزامەن بە ناوو ناتورەی قەومیی وەك فارسو لورو گلیكو ئەفغانیو كوردو عەرەبو بلوچو توركمان خویان پیناسە ناكەن، ئەوا چاكتر. لەوبەری ئەم ساتو سەودا كونەپەرستانەیەوە، رەوتە ناسیونالیستییە ئیرانییەكان راوەستاون كە خویان لەگەل مەسەلەی كورددا بەرەورووو دەبینو ئەمە بە یەكیك لە گری سەرەكییەكانی مەحكەم كردنی حكومەتی داهاتووی خویان دەزانن. ئەمانە لە شیعاری فیدرالیزمدا دەروازەیەك دەبیننەوە بو شاردنەوەی مەسەلەی كوردو خولادان لە گەرانەوە بو رای خودی خەلكو ساتوسەوداكردن لەگەل حزبی دیموكراتدا. سەرچاوەی باسی فیدرالیزم دەگەریتەوە بو لیكدانەوە هەلپەرستانەو پیلەهەواكانی چەند حزبیكیسیاسی دەربارەی مەسەلەی كورد، ئەمە خوی لەخویدا نە ئەوەندە جیگەی نیگەرانییەو نە وەلامدانەوەش پیی لە كەنالـی تەبلیغاتی روژانەی كومونیستیو دژی ناسیونالیستییەوە كاریكی دژوارە. بەلام لە هاوشانی دوو لایەنە سەرەكییەكەی ئەم باسەدا، كە هەریەكەیان بەشوین بەرژەوەندییە ماددییەكانی خویانەوەن، وەك هەمیشە ریزیكی تەواو لە كەسانیك پەیدا دەكەین كە پییان وایە بەپیی كاری شەریفی روشنبیریو روژنامەگەری، یان بەپیی پیداویستییەكانی گروپداری خویان، دەبی حەتمەن بیقوول بوونەوەو بەپیی مودی ئەو روژە شتیك بلینو خویان شیرین بكەن، وە ئەمانە بەشایەتی چارەنووسی تالی خەلكی یوگسلافیاو سوفیت، لە هەلومەرجیكی وادا ترسناكترین عونسرەكانن. بەراستی ناچیتە عەقلەوە كە كەسیك لە پەنجەرەی مالەكەیەوە تەماشای یاری منالەكەیو منالی دراوسیكانی بكات، دواتر ئاهیك هەلكیشیتو قەلەمەكەی بگریتە دەستو جاهیلانە خەلكی ولاتیكی ٦٠ ملیونی بەسەر ٩ میللەتو ١٣ قەومیەتو ٥ تاقمی زمانییو قسەی لەم بابەتەدا دابەش بكاتو نەخشەی ئەوە دابریژی كە ئەمانە دەبی شارو گەرەكەكان بەپیی خشتەكەی ئەو لەنیوان خویاندا دابەش بكەنو لەبەرامبەر یەكتردا بووەستنەوە. ئەگەر ئەم جورە ئەفكارە گەوجانە ئەنجامی ئاوا خویناوی لـی نەكەوتایەتەوە، رەنگە تەنانەت ببوایەتە مایەی گالتەجاریی گویگرانیشی. بەلام مەبەستیان بیت یان نەبیت، ریگا خوشكەری پاكسازییە قەومیو ئیعدامە بەكومەلەكانی سبەینین. ئەمانە خەریكی پیلانگیرانن لەدژی ژیانو گیانی ئەو منالانەی دەرەوەی پەنجەرەكە، بویە حەساسیەتی مەسەلەكە لیرەدایە .

ئەمە دنیای ٣٠ سال بەر لەئیستا نییە. شورشی ئەلكترونیو ئینفورماتیكو سەرهەلدانی میدیا سمعیو بصرییە جیهانییەكان، ژورنالیزمی نوكەرو موهەندیسیكردنی ئەفكاری كردووەتە فاكتەریكی چارەنووس ساز لە هاوكیشەكانی دەسەلاتو رەوتی ئەوزاعی سیاسی لە ولاتە جیاجیاكاندا. تەنانەت گەوجانەترینو

بەعەقلانەهاتووترین ئامانجی سیاسیو نەخشەی کومەلایەتی، ئەگەر لەچوارچیوەیەکی فراوانتری چینایەتیو جیهانیدا بەکەلکی بەشە جیاجیاکانی چینی دەسەلاتدار بیت، یەکسەر پەرو بالی بو دروست ئەکریتو دەئاخینریتە میشکی خەلکەوە. مەسەلەکە لە ووردە لیکدانەوەکانی حزبی دیموکراتو پاشماوەی حزبە میللیو جمهوریخوازو ئاریامیهرییەکان گەورە ترە .ئەمانە خویان بازیچەن. ئیمە دەبی گشت یارییەکە بکەینە شتیکی نەکردە .

ئەوش بلیم کە تا ئەو جیگایەی پەیوەندی بە مەسەلەی کوردەوە هەیە ئەوە خودی خەلکی کوردستانن کە دەبی لە ریفراندومیکی ئازاددا دەربارەی جیابوونەوە یان مانەوە لەچوارچیوەی ئیراندا وەکو هاوولاتیانی خاوەن مافی یەکسان بریار بدەن. ئەوە تەنها ئەم بریارەیە، جا هەرچییەك بیت، مەبدەئیییەتو شەرعییەتی هەیە. مەسەلەی کورد مەسەلەیەك نییە لەسەر شەریکە بەش بوونی حزبی دیموکراتو باقی حزبە خودموختاری خوازەکان لە بونیادی دەسەلاتو سپاردنی "حوکمرانیی کوردستان"، لەسەرووی خەلکەوە، بەوان .بەندوبەستو گفتوگوو ساتوسەودای حزبەکان لەسەر کوردستان هیچ مەشروعییەتیکی نییە .

ئەنتەرناسیونال :هەندیك لە ریکخراوە چەپەکان وتوویانە کە حزبی ئیمە لەو مەترسییانەی کە لە وتاری "سیناریوی رەشو سپی"دا باس کراوە موبالەغەی کردووە. پیت وانییە هەلویستیکی هەرلەم جورە بەرامبەر بەم بەیاننامەیەش بنوینریت؟

منصور حکمت :بەینی خومان بیت، لەگەل ئەوپەری ریزمدا بو تاك تاکی ئەندامانو هەلسوراوانو رابەرانی خانەوادەی چەپی دژی سەلتەنەتیو تەقلیدیی ئیران وەکو ئینسان گەلیك کە سەرەنجام بە هەر زمانیك بیت خیری خەلکی زەحمەتکیشیان دەویت، دەبی بلیم وەکو حزبو ریکخراوی سیاسی نە ئەوان بە سوسیالیست دەزانمو نە هیچ باوەریکم بە توانای تەشخیسی ئەوانو توانای ئەوان هەیە لە گیرانی دەوریکی کارساز لەجیهانی پاش جەنگی سارددا. ئەمانە تەیفیکی بەسەرچوو و بیئاسون. هەلویستی ئەم تەیفە لەبەرامبەر ئەم بەیاننامەیەدا فاکتەریکی گرنگ نییە. رەنگە لەمە گرنگتر، هەلویستی بەیاننامەکە بیت بەرامبەر بەوان .

بەلام بەیاننامەکە لەبنەرەتدا رووی دەمی لەوان نییە. رووی لە خەلكو بەتایبەت چینی کریکارە، کە بەمانای کومەلایەتیو سیاسیو میژوویی سەرنج بدەنە ئەم ووشەو شیعارانەو نەکەونە داوی میللی چیتیو قەوم پەرستییەوە، وە بو وەستانەوە بەروویدا ئامادەبن. بەپیچەوانەی باسی سیناریوی رەشو سپییەوە، ئیمە لیرەدا تەئکیدمان لەسەر ئەوە کردووە کە ئەگەری داسەپاندنی شیعاری فیدرالیزم بەسەر کومەلگای ئەمروی ئیراندا زور لاوازە. بەم پییە باسەکە لەسەر موبالەغە لەمەر رەوتی هەلومەرجی بابەتی نییە .باسەکە لەسەر ئەو بوگەنییەیە کە لەخودی شیعارو لیکدانەوە میللییەکانو لەوانە شیعاری فیدرالیزمدا خوی حەشار داوە. لەمەدا لەبنەرەتدا ناکری موبالەغە بکریتو هەرچییەك بووتریت هیشتا کەمە .

ئەنتەرناسیونال :ئایا دەکری بلیین ئەم شیعارە خەسلەت نمای ئەو حزبو رەوتانەیە کە تەرحیان کردووە، وەدەبی لەم چوارچیوەیەدا داوەرییان لەسەر بکری؟ ئایا بەم بەیاننامەیە شیوەی هەلویستو پەیوەندی حزب لەگەل ئەو رەوتانەی کە لایەنگری فیدرالیزمن گورانی بەسەردا دیت؟

منصور حکمت :بەبروای من لەئاستی تیوریدا دەکری لەسەربناغەی ئەم شیعارە داوەری لەسەر حزبەکان بکریت .هەروەکو چون دینی بوون، شوفینیستی میللی بوون، سەلتەنەت خواز بوون وەیان دژایەتی کردنی یەکسانی ژنو پیاو، لەجەرگەی میژووی سیاسی هاوچەرخی ئیراندا بو بە کونەپەرست ناوبردنی رەوتیك کافییە، بروابوونیش بە دەرکردنی ناسنامەی قەومی بو خەلكو دروست کردنی دەولەت لەسەر بناغەی ئینتمای میللیو قەومیش بو بە کونەپەرست لە قەلەم دانی رەوتیك کافییە. ئەگەر پرسیاریك هەیە ئەوەیە کە ئایا بوگەنیی شیعاری فیدرالیزمو مانا دژی کومەلایەتیو دژی ئینسانیو دژی کریکارییەکانی بەقوولیو لەئاستیکی فراواندا ناسراوە یان نا . رەنگە هیشتا ناسراو نەبی. ئەمە ئەوە دەخوازی کە لەسەرەتاوە بو دەورەیەك هەول بدەین ئەم فورمولە لە بەرنامەو تەبلیغاتی ئەحزابی ئوپوزسیوندا نەمینی. هەلبەتە ئاشکرایە کە هەر لەئیستاوە هەر رەوتیك کە هوشیارانەو سەرسەختانە داکوکی لە فیدرالیزمو ریکخستنی قەومیی کومەلگا بکات دەبی بە رەوتیکی کونەپەرست بژمیردریت .

ئەنتەرناسیونال :ئەم بەیاننامەیە چ هەڵسورانیك دەخاتە بەردەم هەڵسوراوانی حزب؟ هەڵسوراوانی حزب دەبی لەبەرامبەر ئەو رەوتانەی کە شیعاری فیدرالیزمیان تەرح کردووە چی بکەن؟

منصور حکمت :ئەوە روونە کە لیرەدا ناکریو پیویستیش نییە کە لیستیك هەنگاو هەڵگرتن ریز بکەین. مەسەلە سەرەکییەکە ئەوەیە کە ئیمە ناوەروکی ئەم شیعارە، بە تەواوی وجودییەوە وە لیبراوانە بو خەڵکی روشن بکەینەوە. ئەو حزبانەی کە ئەم شیعارە تەرح دەکەن لە هەرکوی بن‌و بوکوی بچن دەبی هەست بە فشاری رەخنەی ئیمە بکەن لەسەر خویان. دەبی بیرکردنەوەو سیاسەتی قەومیو میللی بیئابرو بکەین، هەروەك چون بیرکردنەوەو سیاسەتی دینیی ئەمرو بیئابروو قیزەونە .ئەگەر نەڵیین هەموو خەڵکی زەحمەتکیش، لانی کەم دەبی بەشە چوستو چالاكو هەڵسووراوەکانی چینی کریکار لەئیراندا وەها هوشیارانە بیزار بن لە کونەپەرستیی میللیو قەوم پەرستیو نەفرەتی لیبکەن، کە شیعاری فیدرالیزمیش جگە لە یەکیك لە شتە رتوش کراوە لوکسەکانی شتیکی تر نییە، وە لەبەرامبەریدا حەساس بن کە هیچ هیزیك نەتوانی سبەینی بە دروست کردنی کیشمەکیش‌و کارساتی قەومی بەر بە پیشرەویی کریکارو کومونیزمی کریکاری بگریت‌و روژگاریك بەسەر خەڵکیدا بهینن کە لە یوگسلافیا بینیمان. تەبلیغات‌و ئاکسیونەکانی ئیمە دەبی سەرهەڵدانی توجمانەکان‌و ئیززەت بگوویچەکان‌و کارادیچەکان‌و ملادیچەکان‌و میلوسویچەکان‌و ژیرینفسکییە نیشتمان پەروەرەکان بکاتە شتیکی مەحال. لە یەك رستەدا، هەم دەبی ئامادەیی زەمینیی خەڵك بەرینە سەرەوەو هەم قەوم پەرست‌و هاوکارەکانی سبەینییان لەوە حالی بکەین کە لەگەڵ هیزیکی کومونیستی کریکاریی لەسازش نەهاتووو بەرچاو روشن‌دا بەرەورووون .

یەکەمین جار لە مانگی جون-ی ١٩٩٦دا لە ئەنتەرناسیونالی ٢١ بلاو بووەتەوە .

سەعید ئەحمەد لەفارسییەوە کردوویەتی بە کوردي